

HATICE ORUÇ*
(Ankara, Türkiye Cumhuriyeti)

SARAYBOSNA'DA İSA BEY ZAVİYESİ HAKKINDA BAZI BELGELER (III)

Abstrakt

Zavija Isa-bega Ishakovića u Sarajevu često je u historiografiji i kolektivnom sjećanju poistovjećivana s mevlevijskim redom, iako za to nema dokaza u vakufnami ili ranim dokumentima. Međutim, povezanost zavije s mevlevijskim redom pojavljuje se tek u posljednjoj četvrtini 18. stoljeća, kada je Osman-dede proglašen šejhom mevlevijske tekije Hadži Mahmuda, smještene u neposrednoj blizini Isa-begove zavije. Osman-dede je tada izjednačio obje institucije, predstavljajući se kao šejh Isa-begove zavije i preuzimajući upravu vakufa, što je uzrokovalo dugotrajan sudski spor s dotadašnjim mutevelijom, potomkom Isa-bega. Sudski dokumenti utvrdili su da Isa-begova zavija nije pripadala mevlevijskom redu te da je Osman-dede izgubio upravu vakufa. O ovoj temi u arhivima postoji niz dokumenata, a neke od njih smo objavili u dva prethodna rada. Lutfullah-efendija, koji je naslijedio Osman-dede kao šejh mevlevijske tekije, nastavio je tvrdnje svoga oca u vezi s Gazi Isa-begovom zavijom. Tako je nastao novi spor oko upravljanja vakufom između sinova prethodnih parničara. U ovom radu usredotočuje se na dokumente ovog spora iz siđzila Sarajevskog šerijatskog suda koji se čuvaju među dokumentima Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu. Ovi dokumenti ukazuju na to da Lutfullah-efendija nije mogao postići bolji rezultat od svog oca i da nije mogao preuzeti upravu vakufa Isa-begove zavije. Oni također ističu da su Isa-begova zavija i mevlevijska tekija u Sarajevu bile dvije različite institucije i da nije Gazi Isa-begova zavija bila mevlevijska, već Hadži Mahmudova tekija.

* Prof. Dr. Hatice Oruç, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, e-mail: horuc@ankara.edu.tr; ORCID ID: 0000-0003-2185-1640

Ključne riječi: Gazi İsa-beg, Sarajevo, Skoplje, Šejh Osman Dede, Hadži Mahmudova mevlevijska tekija, šejh Lutfullah-efendija, mevlevizam, vakuf, tevlijet

Gazi İshak Bey oğlu Gazi İsa Bey'in Saraybosna'da kurduğu zaviye, menzil niteliğinde olup, 1462 tarihli vakfiyesinde ya da erken tarihli başka bir belgede bir tarikata mensubiyetinden bahis yoktur. Zaviyenin adının bir tarikat ile birlikte zikredildiği belgeler kuruluşundan üç yüz yıl kadar sonraya 18. yüzyılın son çeyreğine tarihlenmektedir. Söz konusu bu belgelerde İsa Bey zaviyesinin Mevlevî kisvesine bürünme hikayesi yer almaktadır. Bu hikâye Kadirî dervişi Osman'ın 1778 yılında Saraybosna'da Hacı Mahmud Mevlevî tekkesine şeyh olarak atanmasıyla başlar. Şeyh Osman Dede şeyhi olduğu tekkenin Gazi İsa Bey zaviyesi olduğunu ileri sürmüş, önce zaviye vakfının geliriyle kendi tekkesini onartmış ve bununla yetinmeyerek zaviye vakfının tevliyetini de kendi üzerine berat ettirmeyi başararak vakfın tüm mal varlığını eline geçirmiştir. Bunu yaptığı esnada vakfın, vakfiyede belirlenen şart gereği Üsküp'te ikamet eden İsa Bey soyundan resmi bir mütevellisi bulunmaktadır: Osman bin Mustafa. Böylece iki mütevellî arasında uzun yıllar devam edecek olan bir tevliyet kavgası ve davası ortaya çıkmıştır. Süreç içerisinde Gazi İsa Bey zaviyesi ile Saraybosna Mevlevihanesi'nin farklı kurumlar olduğu anlaşılmış ise de Osman Dede ölene kadar davasından vazgeçmemiştir.

Bu dava söz konusu mütevellîlerin ölümünden sonra oğulları Lütfullah Efendi ve Mustafa Halife arasında da devam etmiştir. Şeyh Osman Dede'nin 1814 (1229) yılında ölümünden sonra¹ Saraybosna'daki Mevlevî tekkesi şeyhliğine oğlu Lütfullah Efendi geçmiştir. Belgeler Lütfullah Efendi'nin Gazi İsa Bey zaviyesi vakfının tevliyetini üzerine alma konusunda babasının bıraktığı yerden mücadeleye devam ettiğini göstermektedirler. Kendisini babası gibi Gazi İsa Bey 'Mevlevî' zaviyesinin şeyhi olarak nitelendirmiş ve bu vasıfla vakfın tevliyetini alma ısrar ve gayretini sürdürmüştür.

Konuyla ilgili farklı tür ve nitelikte çok sayıda belge İstanbul'da Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi'nde, Ankara'da

¹ Mujezinović, Şeyh Osman Dede'nin mezar taşındaki kitabeyi yayınlamıştır, bu kitabede ölüm tarihi Zilhicce 1229 (Kasım-Aralık 1814) olarak kaydedilmiştir. Bkz. Mehmed Mujezinović, "Musafirhana i tekija Isa-bega Ishakovića u Sarajevu", *Naše starine*, III, Sarajevo, 1956., 249; Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika u Bosni i Hercegovini*, knjiga I, Veselin Masleša, Sarajevo, 1974., 58-59.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde ve Saraybosna’da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Osmanlı Arşivi’nde ve Vakıflar Arşivi’nde bulunan belgeler bu yazı serisinin ilkinde ele alınmıştır.² İkinci olarak Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi’nde muhafaza edilen Saraybosna şer‘iyye sicillerinde ve aynı zamanda Muhammed Enverî Kadić’in el yazması eserinde³ kayıtlı belgeler konu edilmiştir. Söz konusu yayında belge sayısının çokluğu sebebiyle sadece Şeyh Osman Dede ve Osman bin Mustafa zamanında yürütülen davanın belgelerine yer verilmiş,⁴ oğulları Şeyh Lütfullah Efendi ve Mustafa Halife zamanına tarihlenenler ise bu çalışmayla yayına hazırlanmıştır. Burada önce belgelerin nitelikleri ve içeriklerine dair değerlendirme yapılmakta ve ardından belgelerin okunuşlarına yer verilmektedir.

BELGELERİN NİTELİK VE MUHTEVALARI

BELGE I: 55 numaralı Saraybosna şer‘iyye sicilindeki bir tevcih beratı kaydı, Şeyh Osman Dede’nin öldüğünü, ondan boşalan Saraybosna Mevlevî tekkesi meşihatine büyük oğlu Lütfullah’ın geçtiğini haber vermektedir.⁵ 3 Haziran 1815 [24 Cumadelahir 1230] tarihli bu belgede Mevlevî tekkesi yine İsa Bey’in zaviyesi olarak zikredilmektedir. Geliriyle ayende ve revendeye yemek pişirilmesi şart koşulan zaviye vakfının tevliyeti de bu berat ile zaviye şeyhi Lütfullah’a tevcih edilmektedir. Beratın üzerinde “mûcebince amel oluna” şeklinde hatt-ı hümâyûn keşide kılınmıştır.

BELGE II: 56 numaralı Saraybosna şer‘iyye sicilinde, Bosna Divanı’ndan çıkmış Bosna valisi Süleyman Paşa mührünü taşıyan 31

² Hatice Oruç, “Saraybosna’da İsa Bey Zaviyesi Hakkında Bazı Belgeler (I)”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 71/2021, Sarajevo, 2022., 195-252. Bu belgelerin bazısına referansla yaptığımız bir başka yayın için bkz. Yılmaz Kurt – Hatice Oruç, “İsa-begova tekija/mevlevihana u Sarajevu”, *Znakovi vremena*, 39/40, Sarajevo, 2008, 107-124.

³ Muhammed Enverî Kadić (d.1855-ö.1931) tarafından kaleme alınan *Târîh-i Enverî* ya da *Enverî Kroniği* olarak bilinen eserde Saraybosna şer‘iyye sicillerindeki söz konusu belgeler aynıyla istinsah edilmiş olarak yer almaktadır. 28 cilt olan eser Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB)’da muhafaza edilmektedir.

⁴ Hatice Oruç, “Saraybosna’da İsa Bey Zaviyesi Hakkında Bazı Belgeler (II)”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 72/2022, Sarajevo, 2023., 72-116.

⁵ Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB), Saraybosna Şer‘iyye Sicili (*Sidžil Sarajevskog šerijatskog suda*) 55, 268.

Aralık 1815 [29 Muharrem 1231] tarihli bir buyuruldu kaydedilmiştir.⁶ Bu belgede Şeyh Lütfullah artık ‘Dede’ olarak zikredilmektedir. Bu buyuruldu dönemin Saraybosna kadısı Güllüzade Mustafa Müyesser Efendi’nin Bosna Divanı’na sunduğu bir takrir üzerine meydana gelmiştir. Mustafa Müyesser Efendi takririnde, zaviyenin meşihati ve vakfının tevliyetinin Lütfullah Dede’ye tevcih edildiğini; vakfın defterleri ve akarının onun elinde bulunduğunu; vakfiyesine göre vakfın gelirinin zaviye şeyhine şart ve dervişler ve yolcularına yemek pişirmeye sarf olduğunu; fakat hâlihazırda adı geçen şeyhe verilmekte olan günlük birer kuruş yemek bedelinin yeterli olmadığını, vakfın değirmen, çifte hamam ve handan gelirinin yıllık dokuz keseden 16 yıldır toplam 160 kese akçesinin ‘ba’zı tam’akârân’ tarafından yenildiğini, zaviye dervişlerinin lokmalarına el uzatarak dervişlere ve mezkur şeyhe nice zulümler ettiklerini bildirmektedir. Divandan çıkan karar, Lütfullah Efendi’nin günlük yemek bedeline birer kuruş zam yapılması ve vakfın gelirlerinden aylık 60 kuruş tahsis kılınması, gelir bakiyesinin emin birinin elinde olarak mahkeme aracılığıyla % 15 hesabıyla ihtiyaç sahiplerine borç verilmesi, elde edilecek gelirin vakfa ilave edilerek vakıf yapılarının tamirine harcanması yönündedir. Vakfın himaye ve muhafazası müteveli olan şeyhe teslim edilmektedir.

BELGE III: Bosna valisi Derviş Mustafa Paşa’nın mührüyle Saraybosna kadısına ulaşan bir başka buyuruldu 12 Ağustos 1818 [9 Şevvâl 1233] tarihlidir.⁷ Belgede Osman Dede’nin ölümüyle İsa Bey’in ‘Mevlevî zaviyesi’ şeyhliğine ve vakfın tevliyetine oğlu Lütfullah Efendi’nin atandığı, bu konuda kendisine üzeri hatt-ı hümayun keşide kılınmış bir berat verildiği belirtilmekte, bu berata uygun olarak vakfın tevliyetinin şeyh Lütfullah tarafından zabtının sağlanması buyurulmaktadır.

BELGE IV: 17 Ekim 1819 [27 Zilhicce 1234] tarihinde Saraybosna kadılığına İsa Bey zaviyesi vakfının tevliyeti hususunda bir ferman ulaşmıştır.⁸ Bosna valisi ve Saraybosna kadısına hitaben yazılan 12 Ağustos 1819 [20 Şevval 1234] tarihli bu ferman Saraybosna kadısı Seyyid Mehmed Şakir’in ilamı üzerine hazırlanmıştır. İlam ise vakfın Üsküp’te ikamet eden mütevellisi Mustafa bin Osman’ın, Mevlevî Şeyhi Lütfullah Efendi hakkındaki şikâyetidir. Mustafa Bey berat ile tevliyet kendisinde iken Şeyh Lütfullah Efendi’nin bir şekilde tevliyeti kendi üzerine tevcih

⁶ GHB, Saraybosna Şer’iyye Sicili 56, 76.

⁷ GHB, Saraybosna Şer’iyye Sicili 58, 71.

⁸ GHB, Saraybosna Şer’iyye Sicili 60, 31-33.

ettirdiğini belirtmekte, O'nun tevliyetten el çekmesini tenbih eden ve müdahalesini önleyecek olan bir ferman çıkarılmasını talep etmektedir. Mehmed Şakir Efendi bu durumu ilam ile İstanbul'a iletmıştır. Bunun üzerine konuyla ilgili defterhane kayıtlarına müracaat edilmiştir. Yapılan tahkikat sonuçları fermana kronolojik bir sıra ile işlenmiş, böylece Osman Dede'nin şeyh olarak zuhurundan bu fermanın meydana geldiği tarihe kadar İsa Bey zaviyesi vakfı etrafındaki gelişmeler resmedilmiştir. Defterhane kayıtlarına göre vakfın tevliyeti 27 Eylül 1803 tarihinde İsa Bey'in evladından Osman bin Mustafa'ya tevcih edilmiş, onun ölümüyle de 20 Mart 1805 tarihinde oğlu Mustafa Bey'e verilmiştir. Osman Dede'nin tevliyet tevcih beratları ise iptal edilerek, kendisine senelik 250 kuruş tayinat bedeli tahsis edilmiştir. Durum böyle iken babası Osman Dede'nin ölümüyle onun yerine Mevlevî şeyhi olan Lütfullah Efendi, babasından boşaldığı iddiasıyla İsa Bey vakfının tevliyetini de bir şekilde kendi üzerine tevcih ettirmiştir (3 Haziran 1815). Fermanda Lütfullah Efendi'nin daha önce verilen hükme ve vâkıfın şartına mugayir olarak tevliyet davasında olduğu, bu durumun her iki tarafın hazır bulunduğu mahallî mahkeme tarafından çözülmesi bildirilmektedir.

*

12 Ağustos 1819 tarihli yukarıdaki ferman konuyla ilgili olarak Saraybosna şer'iyeye sicillerinde ve Kadić Kroniği'nde tespit ettiğimiz son belgedir. Bu belge Lütfullah Efendi'nin davasında haksız olduğuna işaret etmekte, nihai karar için mahallî mahkemeye sevk etmektedir. Mahallî mahkemede alınan karara dair bir belgeye ulaşamadık. Muvakkit Salih Sıdkı eserinde Saraybosna'da Bendbaşı'nda bulunan Mevlevî tekkesinin Mayıs/Haziran 1836 (Safer 1252) tarihinde Bosna valisi Mehmed Vecihi Paşa tarafından ihya edildiğini bildirmektedir.⁹ Bu da bize Lütfullah Efendi'nin Gazi İsa Bey zaviyesinin kendisinin şeyhi bulunduğu Mevlevî tekkesi olduğu, zaviye vakfının tevliyetinin de şeyhlere ait olduğu iddialarının boşa çıktığı ve vakfın malını üzerine alamadığını göstermektedir. Öyle olmasa tekke Vecihi Paşa tarafından değil, vakfın kendisi tarafından onarılırdı. Muvakkit, Mehmed Vecihi Paşa'nın tekke yanında bir de cami inşa ettiğini ve camiye imam-hatip

⁹ Muvakkit Salih Sıdkı Hacı Hüseyinoviç, *Tarih-i Bosna ve Hersek*, GHB İslami El Yazmaları Kataloğu No. 7553; Salih Sidki Hadžihuseinoviç Muvekkit, *Povijest Bosne*, 2, prev. A. Polimac et al., El-Kalem, Sarajevo, 1999, str. 966.

olarak Lütfullah Efendi'nin atanmasını temin ettiğini yazmaktadır. Bu konuyu arşiv belgelerinden de izlemek mümkündür. Saraybosna kadısı Şerifzade Es-Seyyid Mehmed Fazıl Efendi'nin 14 Temmuz 1836 (29 Rebiülevvel 1252) tarihli ilamında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“Medîne-i [Sarây]Bosna'da kâ'in ashâb-ı hayrâtdan merhûm el-Hâcc Mahmûd binâ ve inşâ eylediği Mevlevî hânkâhı mürûr-ı ezmine ile müşrif-i harâb ve cemâ'ati dahi perîşân ve mahzûn ve ser-gerdân olduğundan halen eyâlet-i Bosna'ya sâye-endâz-ı âtifet ü iclâl olan vezîr-i merhamet-semîr devletlü inayetlü Mehmed Vecihi Paşa yesserallahu te'âla mine'l-hayr mâ yeşâ hazretleri hasbeten lillâh hânkâh-ı mezbûru bu defa lâ'iki vechiyle ta'mîr ve ihyâ ve derûnunda bir kıt'a mescid-i şerîf dahi müceddeden binâ ve inşâ ancak kurbunda câmi'-i şerîf olmadığından ashâbına eyyâm-ı şitâda edâ-yı salât-ı cum'a itmek-te usret bedîd olduğuna binâ'en mescid-i şerîf-i mezbûrda minber vaz' ile câmi'-i şerîf olub salât-ı cum'a ve iydeyn edâ olunmak için izn ü icâzeti hâvî bir kıt'a emr-i âli sūdûrî ve vazîfe-i mu'ayyene ile dahi imâmet ve hitâbet cihetlerini bâ'is-i arz-ı ubûdiyet Lütfullah bin Osman kullarına müceddeden tevcih ve yedîne berât-ı şerîf-i âlişân inâyet ve ihsân buyurulmak ricâsına vâki' hâl bi'l-iltimâs derbâr-ı merhamet-karâra arz ü i'lâm olundu”.¹⁰

1836 tarihli bu belge, Muvakkit Salih Sıdkı'nın ifadelerini teyit etmekte, zaman içerisinde harap olmaya yüz tutmuş Hacı Mahmud Mevlevî tekkesinin Mehmed Vecihi Paşa tarafından onarıldığını ve bu esnada içerisine bir mescid bina edildiğini bildirmektedir. Belgenin devamında tekkenin etrafında Cuma ve bayram namazlarının eda edileceği bir caminin eksikliği sebebiyle söz konusu mescide bir minber konulması için izin istenmekte ve caminin imam-hatipliğine de Lütfullah Efendi'nin atanması talep edilmektedir. 26 Ağustos'ta da Mehmed Vecihi Paşa, caminin hitabet ve imamet görevlerinin Lütfullah Efendi'ye verilmesini arz eden bir tahriratı İstanbul'a göndermiştir.¹¹ Nihayet söz konusu iki görev 6 Ekim 1836 (24 Cemaziyelahir 1252) tarihli bir berat ile Lütfullah Efendi'ye tevcih edilmiştir.¹²

Osman Dede ve oğlu Lütfullah Efendi'den önce de Saraybosna Mevlevî tekkesi şeyhlerinin Gazi İsa Bey vakfının gelirlerine el koyma faaliyetleri şikâyet konusu olmuş ve bunun önüne geçilmeye

¹⁰ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet Evkaf 144/7161-1.

¹¹ BOA, Cevdet Evkaf 144/7161-5.

¹² GHB, A-1021_TO. Bu berat Enverî Kadić tarafından da istihzah edilmiştir. Bkz. *Enverî Kroniği*, c. 20, 112-113.

çalışılmıştır. Bosna Ahkam Defteri kayıtlarında bunun örnekleri yer almaktadır.¹³ Ancak Osman Dede'den önce, İsa Bey zaviyesinin aslında Mevlevî tekkesi olduğunu iddia eden ve zaviyenin vakıf mallarını tümüyle ele geçirmeyi mütevellî kisvesiyle meşrulaştırmaya çalışan bir isme kayıtlarda rastlanmamıştır. Uzun yıllar devam eden davada Osman Dede kaybeden taraf olmasına rağmen, ölümünden sonra aynı dava oğlu Lütfullah Efendi tarafından yeniden canlandırılmıştır. Ama bu çalışmada ele alınan belgeler O'nun da babasından daha farklı bir sonuç elde edemediğini göstermektedir. Mahkeme sürecinde yapılan tahkikat ve resmi kayıtlarla baba-oğul şeyh oldukları tekkenin Gazi İsa Bey zaviyesi değil Hacı Mahmud tarafından bina edilen Mevlevî tekkesi olduğuna ve vakfın tevliyetinin de Gazi İsa Bey soyundan gelenlere şart olduğuna hükmedilmiştir.

Her ne kadar Saraybosna'da Gazi İsa Bey zaviyesinin Mevlevî olmadığı bugüne kadar yayınladığımız belgelerde ifadesini bulsa da tevliyet etrafında neredeyse kırk yıl devam eden olaylar zaviyenin literatüre Mevlevî olarak geçmesine ve bu şekilde kabulüne sebep olmuştur. Toplu hafızada da aynı şekilde yerleşmiştir. Belgelerin içerdiği bilgiler doğrultusunda hem tarih yazımında hem toplu hafızada zaviye ile ilgili Mevlevilik algısının tashihi ve Saraybosna'daki Mevlevî tekkesinin kurucusu olarak Hacı Mahmud Efendi'nin hakkının teslimi önemlidir. Her iki kurumun hüviyetleri doğru tespit edilerek, kurumların iç içe geçmiş tarihleri birbirlerinden ayrı ortaya koyulmalıdır.

¹³ BOA, *Bosna Ahkam Defteri 1*, 66, 213.

BELGELERİN TRANSKRİPSİYONU

BELGE I: GHB, Sicil 55, 268.¹⁴

Mûcebince ‘amel oluna.

Nişân-ı şerîf-i ‘âlî-şân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki

Eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ nefis-i medîne-i Saray’da ashâb-ı hayrâtdan müteveffâ İsa Beğ’in binâ eylediği zâviye-i Mevleviyye’de ikâmet iden fukarâ ve sâ’ir âyende ve revendeye it‘âm eylemek üzere zâviye-i mezkûreye vakf ve tahsîs olunan nefis-i medîne-i Saray’da vâkı‘ hamâm ve sâ’ir müsakkafât ve evkâfî mahsûlâtının ber vech-i hasbî zâviyesi vakfının tevliyetine mutasarrıf post-nişîn olan eş-Şeyh Osman Dede fevt olub zâviye ve tevliyeti mahlûl olduğunu erbâb-ı istihkâkdan sahîh sulbî oğlu ve bâ-meşihatnâme post-nişîn olan râfi‘-i tevkî‘-i refî‘i-ş-şân-ı hâkânî kıdvatü’s-sulehâi’s-sâlikîn eş-Şeyh Lûtfullah zîde salâhuhu ‘arz-ı hâliyle inhâ ve zâviye ve tevliyet-i mezkûre babası mahlûlünden mûmâ-ileyhe tevcîh olunub işbu berât-ı sa‘âdet-âyât ve behcet-gâyâtı virdim ve buyurdum ki ba‘de’l-yevm mûmâ-ileyh eş-Şeyh Lûtfullah zîde salâhuhu varub babası müteveffâ-yı mezkûrun yerine zikr olunan Saraybosna’da vâkı‘ mukâta‘a-i hamâm ve mevâdd-ı sâ’iresi müteveccihâtı âyende ve revendeye ta‘âm içün mesârifine sarf eylemek üzere İsa Beğ’in nefis-i Saray’da olan zâviyesi vakfının mütevellisi olub hıdmet-i lâzimesin bî-kusûr mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra ol bâbda efrâd-ı âferîdeden hiç ahad mâni‘ olmaya şöyle bileler ‘âlâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîren fi’l-yevmi’r-râbi‘ ve’l-ısrîn min Cumâde’l-âhir li-seneti selasin ve mi’eteyn ve elf.

Konstantiniye el-mahrûse.

¹⁴ Ayrıca Enverî Kadić de bu tevcih beratını sicilden aynıyle istinsah etmiştir: *Enverî Kroniği*, c. 18, 254.

صحنه
۲۶۸

۲۶۸

موجبی عمل اولنه

سنة ۱۰۱۸ کانیان خان خانان

ایک برسنده واقع نفس مدینه سرایده اصحاب خیرتدن متوفی عیسی بگن بنا ایلدیکه
زادیه مولودیه اقامت ایدن فقره سائر آئنده ورونجه به اطعام ایلک اوزن
زادیه مذکور به وقف و تحصیل اولان نفس مدینه سرایدن واقع حمام و سائر مستغفات
واقایه محصولانک بر وجه حبسی زادیه به وقفنک تولیت متصرف بوست نین
اولا السیخ عثمان دم فوت اولوب زادیه و تولیتی محمول اولد یغنی ارباب استحقاقدن
صحیح صلی اوغلی و بامیخت نامه بوست نین اولی رافع توفیق رفیع ابن ان خاقا نه
قدوة الصلی ال لکن السیخ لطف زید صلاحه عرضی ایلک اینها و زادیه و تولیت
مزبور بابا فو تنه کندیه ویرلمه باینج استغای غایت اتمکدن موجبی
زادیه و تولیت مذکور بابا محمولدن مو الیه توجیه اولوب استغوات سعادت
ایات و بهجت غایات ویردم دیوردمکه بعد الیوم مو الیه السیخ لطف زید
صلاحه واروب بابا متوفای مذکور کت برینه ذکر اولان سرائی بونده واقع مقادیر
حکم و مواد سائر سی متوجهات آئنده ورونجه به طعام ایکنه مصارفه صرف
ایلمک اوزن عیسی بگن نفس سرایدن اولان زادیه به وقفنک متولیه اولوب
خدمت لازمه سین بیقصوره و وفود قلد قد نظرکه اولباب ابن افراد آفرین حن
یاج احمد دافع اولیله سولیه بله لریعلات سز یفا اعتماد قبله کتیرانه الیوم الریاض
و المعسر بن فرجادر الاخر لسنه ثلثین و مائتین و الف

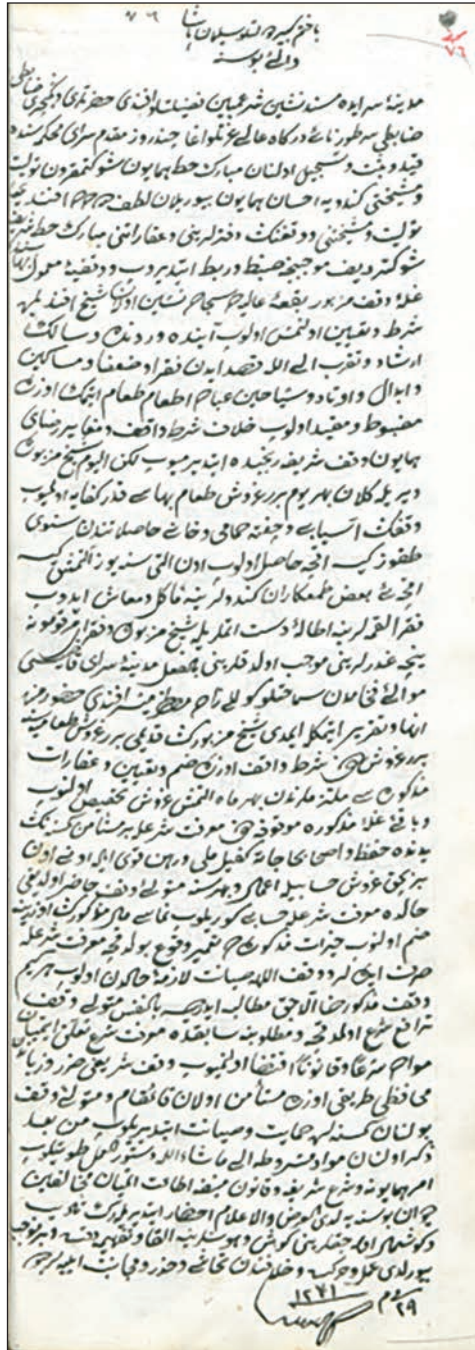
الحمد لله

BELGE II: GHB, Sicil 56, 76.

Bâ hatm-ı kebîr-i devletlü Süleyman Paşa Vâlî-i Bosna

Medîne-i Saray'da mesned-nişîn-i şer'-i mübîn faziletlü efendi hazretleri ve yeniçeri zâbiti ser-turnaî-i dergâh-ı 'âlî izzetlü ağa çend rûz mukaddem Saray mahkemesinde kayd ü sebt ve sicil olunan mübârek hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn tevliyet ve meşihati kendüye ihsân-ı hümayûn buyurulan Lütfullah Dede Efendi tevliyet ve meşihatini ve vakfının defterlerini ve 'akârâtını mübârek hatt-ı şerîf-i şevket-redîf mücebinde zabt ve rabt itdirüb ve vakfiye-i ma'mûlün bihâsında galle-i vakf-ı mezbûr buk'a-i 'aliyyede seccâde nişîn olan şeyh efendilere şart ve ta'yin olunmuş olub âyende ve revende ve sâlik-i irşâd ve takarrub-ı ilallâh kasd iden fukarâ ve zu'afâ ve mesâkin ve abdal ve evtâd ve seyyâhîn-i 'ibâda it'âm-ı ta'âm itmek üzere mazbût ve mukayyed olub hilâf-ı şart-ı vâkıf ve mugâyir-i rızâ-yı hümayûn vakf-ı şerîfe rencîde itdirmeyüb lakin el-yevm şeyh-i mezbûra virilegelen beher yevm birer gurus ta'âm behâsı kadar-ı kifâye olmayub vakfın âsiyâbı ve çifte hamâmı ve hânı hâsılâtından senevî dokuz kise akçe hâsıl olub on altı sene yüz altmış kise akçeyi ba'zı tam 'akârân kendülerine me'kel ve ma'âş idüb fukarâ lokmalarına itâle-i dest etmeleriyle şeyh-i mezbûra ve fukarâ-ı merkûmûna nice gadrlarını mûcib olduklarını bi'l-fi'îl medîne-i Saray kadısı mevâlî-i fihâmdan semâhetlü Güllüzâde Mustafa Müyesser Efendi huzûrumuza inhâ ve takrîr itmekle imdi şeyh-i mezbûrun kadîmi birer gurus ta'âmiyesine birer gurus dahi şart-ı vâkıf üzere zamm ve ta'yin ve 'akârât-ı mezkûresi mültezimlerden beher mâh altmış gurus tahsis olunub ve bâkî-i galle-i mezkûre-i mevkûfe dahi ma'rifet-i şer'le bir müste'men kimesnenin yedinde hıfz ve ashâb-ı hâcete kefil-i melî ve rehin-i kavî ile onu on bir buçuk gurus hesâbıyla i'mâl ve beher sene mütevellî-i vakf hâzır olduğu hâlde ma'rifet-i şer'le hesâbı görüleb nemâsı mâl-ı mezkûrun üzerine zamm olunub hayrât-ı mezkûrede ta'mîr vukû' buldukça ma'rifet-i şer'le sarf ideler ve vakfullahı sıyânet lâzime-i hâlden olub her kim vakf-ı mezkûrdan alacak mutâlebe ider ise bi'n-nefs mütevellî-i vakf terâfu-ı şer' olmadıkça matlûbuna sâbıkda ma'rifet-i şer' ta'alluk itmeyen mevâdda şer'an ve kânûnen iktizâ olunmayub vakf-ı şerîfi zarar ve ziyândan muhâfaza tarîki üzere müste'min olan kâ'im-makâm ve mütevellî-i vakf bulunan kimesnelere himâyet ve sıyânet itdirilüb min ba'd zikr olunan mevâdd-ı meşrûta ilâ mâşallah düstûr-ı 'amel tutulub emr-i hümayûna ve şer'-i şerîfe ve kânûn-ı münîfe itâ'at itmeyen muhâlifin Dîvân-ı Bosna'ya lede'l-'arz ve'l-i'lâm ihzâr itdirilerek te'dîb ve gûş-mâl olacakların gûş u hûşlarına ilkâ ve

tefhîme dikkat ve ber mûceb-i buyuruldı 'amel ve hareket ve hilâfından tehâşî ve hazer ve mücânebet eyleyeler deyu buyuruldı. Fî 29 M 1231.

BELGE III: GHB, Sicil 58, 71.*Bâ hatm-ı kebîr-i devletlû Dervîş Mustafa Paşa**Vâli-i Bosna hâlen*

Medîne-i Saray Bosna'da seccâde-nişîn-i şer'-i mübîn faziletlü semâhatlü efendi hazretleri

Eyâlet-i Bosna'da vâkı' nefs-i Saray'da ashâb-ı hayrâtdan müteveffâ İsa Beğ'in binâ eylediği zâviye-i Mevleviyede ikâmet iden fukarâ ve sâ'ir âyende ve revendeye it'âm-ı ta'âm eylemek üzere zâviye-i mezkûreye vakf ve tahsîs olunan nefs-i medîne-i Saray'da vâkı' hamâm ve sâ'ire müsekkafât ve evkâfî mahsûlâtının ber vech-i hasbî zâviyesi fâ'izinin tevliyetine mutasarrıf post nişîn olan eş-şeyh Osman Dede fevt olub zâviye ve tevliyeti mahlûlünden sahîh sulbî oğlu erbâb-ı istihkâkdan ve bâ meşihat-nâme post nişîn olan kıdvetü's-sülehâi's-sâlikîn eş-şeyh Lütfullah zîde salahuhuya tevcîh olunub ol bâbda bâlâ-yı vâlâsı mübârek hatt-ı hümayûn ile mu'anven berât-ı 'âlîşân şeref-südûr itmekle ber müceb-i berât-ı şerîf Saraybosna'da kâ'in mukâta'a-i hamâm ve mevâdd-ı sâ'iresi müteveccihâtı âyende ve revendeye ta'âm içün mesârifine sarf eylemek üzere İsa Beğ'in nefs-i Saray'da olan zâviyesi fâ'izinin tevliyetini şeyh-i mûmâ-ileyh zabt itdirüb ecânibden dahl u ta'arruz olunmaması hâlâtına dikkat eylemeniz bâbında ber müceb-i berât-ı 'âlî Dîvân-ı Bosna'dan işbu buyuruldu tahrîr ve ısdâr olunmuşdur. Bî-mennihi te'âlâ vüsûlünde gerekdir ki ber müceb-i berât-ı 'âlî ve ber-mantûk-ı buyuruldu 'amel ve hareket eyleyesiz deyu buyuruldu. Fî 9 L sene 33.

مدینه مرا با بوسنه و سجاد نشین شریفین فضیلتو ستمو اخذی حضرت علی
 ایالت بوسنه و واقع نفس سراید اصحاب خیر اندن متو فاعیسی بیک بنا ایلد یکی زاویه
 اقامت ایدن فقر و سائر آید و ورنه به اطعام طعام ایلک اوزده زاویه مذکور به
 و تخصیص اولد نفیس مدینه سراید واقع حمام و سائر مقفا و اوقافی محصولات تک بر
 حبسی زاویه سی فاضلک تولیتنه متصرفیوست نشین اولان الشیخ عثمان و ح فو
 زاویه و تولیتی مخلوندن صحیح صلی علی ارباب استحقاق دن و با شیخ نامه یوست
 اولان قدوة الصالحین الکی الشیخ لطف الله زید صلاحیه به توجیه اولوب اولیابد
 بالای والاسی مبارک خط هایون ایلد معنون برت عایت از شرف صد و رانیمکله
 بر موجب برت شریف سراید بوسنه و کابین مفاطعه جم و مواد سائر سی متوجیهات
 آید و ورنه به طعام ایچو مصارفه صرف ایلک اوزده حبسی بیک نفس
 سراید اولان زاویه سی فاضلک تولیتنی شیخ عوی ایلد ضبط ایدروب ایا بندن
 وظل و تعرض اولماسی حالاتنه وقت ایلکنز بایند بر موجب برت عالی جو ان
 بوسنه دن استیورلدی تحریر و اصدار اولمشدر بمنه تعا و صولدن کور کور کور
 برت عا و بر منظوف بیورلدی عمل و حرکت ایلد سز جو کل

با ختم کبیر و دستور وین
 والی بوسنه حالا

۷۱
 حقه

BELGE IV: GHB, Sicil 60, 31–33.¹⁵

Düstûr-ı mükerrrem müşîr-i mufahham nizâm'ul-âlem müdebbiru umûri'l-cumhûr bi'l-fikri's-sâkıb, mütemmimü mehmûm'ul-enâm bi'r-re'yi's-sâib mümehtidü bünyânî'd-devleti ve'l-ikbâl müşeyyidü erkânî's-sa'âdeti ve'l-iclâl el-mahfûfu bi-sunûf-i avâtıfı'l-meliki'l-a'lâ Bosna vâlisi vezirim Paşa edâme Allâhü te'âlâ iclâlehü ve akzâ kuzâtı'l-Müslimîn evlâ vülâtı'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazlı ve'l-yakîn râfî'u a'lâmî's-şerî'ati ve'd-dîn vârisü ulûmî'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîdi 'inâyeti'l-[meliki'l-]mu'in Mevlânâ Bosna kâdısı zîdet fezâiluhu tevkî'-i refî'-i hümayûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki Saraybosna kâdısı Mevlânâ es-Seyyid Mehmed Şâkir zîdet fezâ'ilihunun Der sa'âdetime gönderdüğü bir kıt'a memhûr i'lâm mefhûmunda medîne-i Saraybosna'da vâkı' Gâzi İsa Beğ vakfı mütevellisi kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mustafa Halife ibn Osman Beğ zîde kadruhu meclis-i şer'-i şerîfe varub şöyle takrîr-i kelâm ider ki: Bâ berât-ı âlişân mütevellisi olduğu vakf-ı mezbûrun vakfiye-i ma'mûlün-bihâsında Saraybosna'da vâkı' zâviyesinin mesârifinden fazlası Üsküb'de binâ eylediği 'imâretine sarf oluna deyu musarrah ve Saraybosna'da olan zâviyesi vakfı ve Üsküb'de vâkı' 'imâret ve hamâm ve 'akârât-ı sâ'iresi vakfı vakf-ı vâhid olmak üzere bâ 'öşr-i mahsûl tevliyeti ekber ve erşed evlâd-ı vâkıfa meşrûta ve Bedri Osman Beğ evlâd-ı vâkıfıdan olub ber-müceb-i şart-ı vâkıf tevliyet-i mezkûreye Mâliye berâtıyla mutasarrıfken medîne-i Saraybosna sükkânından eş-Şeyh Lütfullah'ın babası Osman Dede mutasarrıf olduğu Saraybosna'da vâkı' müteveffâ el-Hâcc Mahmud'un Mevlevîhâne zâviyesine meşrûta ve merbûta Korı Bağçesiyle arâzi-i mevkûfesine kanâ'at itmeyüb vâkıf-ı mûmâ-ileyh Gâzi İsa Beğ'in Saraybosna'da olan vakfı başka ve Üsküb'de olan vakfı başka olmağla mutasarrıf olduğu el-Hâcc Mahmud zâviyesi Gâzi İsa Beğ zâviyesidir deyu bin ikiyüz on altı senesinde hilâf-ı inhâ ile merkûm Mustafa'nın babası mezbûr Osman Beğ üzerinden tevliyet-i mezkûreyi ref' ve 'Askerîden ihdâs ve Nişân-i Hümayûn Kalemine nakl eylediği berât ile tevliyet-i mezkûreyi tasarruf üzere iken babası mezbûr Osman Beğ yedinde olan vakfiye-i ma'mûlün-bihâ mantûkı üzere vâkıf-ı mûmâ-ileyh Gâzi İsa Beğ'in Saraybosna'da vâkı' zâviyesi vakfı ve gerek Üsküb'de olan 'imâreti vakfı vakf-ı vâhid olub tevliyeti dahi ber müceb-i şart-ı vâkıf Mâliye berâtıyla evlâd-ı vâkıfıdan babası mezbûr Osman Beğ üzerinde olduğundan mezbûr Osman Dede'nin hilâf-ı inhâ ile tevliyet-i mezbûreyi başka başka vakıfdır deyu

¹⁵ Aynı ferman *Enverî Kroniği*'nde istihsah edilmiştir (c. 19, 168-171).

mezbûr Osman Beğ'in üzerinden ref' ve kendi üzerine 'Askerîden berât itdirmesi hilâf-ı şart-ı vâkıf ve mugâyir-i şer'-i şerîf olmağla bin ikiyüz on yedi senesinde tevliyet-i mezkûre vakf-ı vâhid olmak üzere mezbûr Mustafa Beğ'in babası mezbûr Osman Beğ'e meşrûtiyyet üzere ibkâ ve mezbûr Osman Dede'nin hilâf-ı inhâ ile ısdâr itdirdüğü 'Askerî berâtının kaydı ref' ve terkîn olunduktan sonra babası mezbûr Osman Beğ vakf-ı mezbûru bi't-tevliye tasarruf üzere iken vefât itmekle [ber] müceb-i şart-ı vâkıf tevliyet-i mezkûre kendüye tevcîh ve Mâliye berâtıyla mu-tasarrıf iken iki yüz otuz senesinde merkûm şeyh Lütfullah'ın babası mezbûr Osman Dede fevtinden hilâf-ı inhâ ile tevliyet-i mezbûreyi bertakrîb kendü üzerine berât itdirmekle hilâf-ı şart-ı vâkıf tevliyet-i mezkûreye müdâhale ve ta'arruz eylediğinden tevliyet-i mezkûreden keff-i yedine tenbîh ve vâkı' olan mu'ârazası men' ü def' olunmak bâbında bir kıt'a emr-i şerîfim sudûru niyâzında olduğunu i'lâm itmekden nâşî kuyûda lede'l-mürâca'a Bâbü's-sa'âdeti's-şerîfem ağası nezâretinde âsûde evkâfdan Üsküb'de vâkı' merhûm Gâzi İsa Beğ ve velediş Ahmed Beğ câmi'-i şerîf ve 'imâret-i âmire ve medresesi vakfının bâ-'öşr-i mahsûl tevliyet-i nısfı evlâd-ı vâkıfdan duhterân-ı Safîzâde'den Naile Hanım'ın ve nısf-ı âharı Ahmed ve Mehmed veledân-ı kebîr-i Safîzâde el-Hâcc Ali Halife'nin ber-vech-i meşrûta ve ber-vech-i iştirâk el-yevm başka başka berâvât-ı şerîfimle üzerlerinde olduğu ve Üsküb ve Saraybosna'da vâkı' İsa Beğ bin el-merhûm İshak Beğ 'imâret ve hayrât-ı sâ'iresi vakfının sekiz yüz altmış altı senesi Cemâziye'l-ûlâsı târihiyle müverrah Sarayovası ve Saraybosna kâdıları imzâlarıyla mûmzâ olup bin ikiyüz on yedi senesi Recebü'l-müreccebinin on yedinci günü târîh ile müverrah nâzır-ı vakf Bâbü's-sa'âdeti'l-'aliyye ağası es-Seyyid Salih Ağa arzı ve sâdır olan fermân-ı 'âlîşân ile Küçük Evkâf Muhâsebesine müceddeden kayd olunan bir kıt'a 'Arabîyyü'l-'ibâre vakfiye-i ma'mûlün-bihâsında evkâf mahsûlâtının cemî'sinin 'öşrünü mütevellî içün ta'yîn idüb tevliyet ve nezâretini hâl-i hayâtında kendü nefesine ve ba'de'l-vefât sulbî sagîr oğlu Mehmed'e ve ba'dehu vâkıfın evlâdından ver' ü diyânet ile mevsûf evlâdına ve ba'dehu evlâdının evlâdına batnen ba'de batnin li-erşed fi'l-erşed zükûr ve inâsına ve ba'dehu vâkıfın 'utekâsına kezâlik şart ve ta'yîn eylediği ve zikr olunan Gâzi İsa Beğ'in Saraybosna tevliyeti evlâd-ı vâkıfdan Hâcî Mehmed Beğ mahlûlünden seksen dört senesinde evlâd-ı vâkıfdan mezbûr Osman bin Mustafa'ya tevcîh ve iki yüz on dört senesine gelince otuz sene bilâ-nizâ' üzerinde iken Saraybosna'da Hâcî Mahmud Mevlevîhânesi şeyhi Gâzi İsa Beğ'in Zâviyesine meşrûta

vakfının mütevellisi olmayub lâzımdır deyü bin iki yüz on üç senesinde Mevlevîhâne Şeyhi Osman Dede'ye müceddeden 'Askerîden ve ba'dehu Nişâna nakl eylediği berât virildikten sonra merhûm Gâzi İsa Beğ'in vakfının ber-vech-i meşrûta mütevellisi Osman'ın tevliyetine müdâhale eyledikde mahallinden vürûd iden 'arz ü mahzar ve nâzır-ı vakf Bâbü's-sa'âde ağası 'arzıyla ref'inden sâhib-i evveli evlâd-ı vâkıfdan Osman'a iki yüz on beş senesinde bâ-hatt-ı hümayûn ibkâ olunmuşiken Mevlevîhâne Şeyhi Osman Dede Üsküb'de olan Gâzi İsa Beğ vakfı başka Saraybosna'da Gâzi İsa Beğ vakfı başkadır diyerek iki yüz on altı senesinde tekrâr Bosna kâdısı 'arzıyla bâ-hatt-ı hümayûn ref' olunub Saraybosna'da Mevlevîhâne zâviyesine dâ'ir Defterhâne-i 'Âmiremde kayd bulunmayub zâviye meşîhati re'y-i mütevelliyeye meşrûta ola deyu Defterhâne'de mukayyed ve vâkıf-ı mezbûrun sekiz yüz altmış altı târihiyle müverrah vakfiye-i ma'mûlûn-bihâsında Saraybosna'da olan zâviyenin mesârifinden fazlası dârü'l-guzât olan Üsküb'de binâ eylediği 'imârete sarf oluna deyu musarrah ve bu sûretde Gâzi İsa Beğ'in Bosna'da olan zâviyesi ve Üsküb'de olan 'imâreti vakf-ı vâhid olduğu zâhir ve Mevlevîhâne meşîhatinin başka başka vakfidır deyu üç sene mukaddem 'Askerîden ihdâs ve Nişân Kalemine nakl eylediği berât ve ba'dehu ref'i defter-i hâkânî ve kuyûdât ve 'amel-i kadîm ve vakfiye-i ma'mûlûn-bihâya mugâyir ve sâhib-i evveli ve meşrûtiyet üzere mutasarrıfı Osman bin Mustafa'nın mağdûriyeti âşikâr olub ancak tarafına ibkâ ve tevcîhi bâ-hatt-ı hümayûn olduğuna binâ'en mahallinden vürûd iden 'arz ve mahzar ve nâzır-ı vakf Bâbü's-sa'âde ağasının 'arzı mücebince sâhib-i evveline ibkâsı rikâb-ı müstetâb-ı hazret-i cihândârîye 'arz olundukda şer'an hakk kimin ise ana tevcîh oluna deyu hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnum şeref-yâfte-i sudûr olmağla vakfiyeye nazar ve şurûta tevkîf ve tatbîk ile hakk kangı tarafda idüğünü tahkîk ve muktezâsı i'lâm olunmak bâbında sâdır olan fermân-ı 'alışâna imtisâlen vakf-ı mezbûrun vâkıfı merhûm Gâzi İsa Beğ'in sekiz yüz altmış altı târihiyle müverrah 'Arabiyyü'l-'ibâre bir kıt'a vakfiye-i ma'mûlûn-bihâsına nazar olundukda Bâbü's-sa'âde ağası nezâretinde olan evkâfdan Saraybosna'da vâki' merhûm Gâzi İsa Beğ'in câmi-i şerîf ve müsakkafât ve müstegallâtı ve medîne-i Üsküb'de vâki' 'imâret ve hamâm ve 'akârât-ı sâ'iresi vakfı vakf-ı vâhid olmak üzere bâ-'öşr-i mahsûl tevliyeti ber-müceb-i vakfiyye-i ma'mûlûn-bihâ ve bâ-şart-ı vâkıf ekber ve erşed evlâd-ı vâkıfdan Osman Beğ ibn Mustafa'nın ber-vech-i meşrûta Mâliye berâtıyla üzerinde iken Saraybosna'da vâki' Hacı Mahmud Mevlevîhânesinin şeyhi olan Osman Dede mârrü'z-zikr

Hâcî Mahmud Mevlevîhânesi merhûm Gâzi İsa Beğ zâviyesine meşrûta olub vakfının mütevellisi olmamağla bir müteveli lâzımdır deyu bin iki yüz on üç senesinde 'Askerîden ve ba'dehu Nişân-ı Hümâyûna nakl ile ısdâr itdirdüğü bir kıt'a berât-ı âlî-şân ile merhûm Gâzi İsa Beğ vakfının ber-vech-i meşrût mütevellisi mezbûr Osman Beğ'in tevliyetine müdâhale eyledikde mahallinden vürûd iden 'arz u mahzar ve nâzır-ı vakfın 'arzıyla bâ-hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn bin iki yüz on beş senesinde tevliyet-i mezkûre mezbûr Osman Dede üzerinden ref' ve tevliyet-i mezkûre yine evlâd-ı vâkıfdan mezbûr Osman Beğ'in üzerinde ibkâ olunmuşiken mezbûr Osman Dede Bosna kâdısı 'arzıyla bin iki yüz on altı senesinde tekrâr mezbûr Osman Beğ üzerinden ber-takrîb tevliyet-i mezbûreyi ref' ve Saraybosna'da İsa Beğ vakfı başka ve Üsküb'de olan Gâzi İsa Beğ vakfı başkadır deyü kendi üzerine berât itdirdüb lâkin kuyûdât mantûklarınca Defterhâne-i 'Âmiremde Saraybosna'da Mevlevîhâne zâviyesine dâ'ir kayd bulunmayub vâkıf-ı mûmâ-ileyh vakfiye-i mamûlün-bihâsında Saraybosna'da olan zâviyenin mesârifinden fazlası Üsküb'de binâ eylediği 'imârete sarf oluna deyu musarraha olmağla bu sûrette merhûm Gâzi İsa Beğ'in Bosna'da olan zâviyesi ve Üsküb'de olan 'imâreti vakf-ı vâhid olub mezbûr Osman Dede'nin 'Askerîden ihdâs ve Nişân-ı Hümâyûn Kalemine nakl eylediği berât ve ba'dehu tevliyet-i mezkûreyi yine mezbûr Osman Beğ'in üzerinden ref'i ve Defterhâne-i 'Âmire ve kuyûdât-ı sâ'ire ve vâkıf-ı mûmâ-ileyhin vakfiye-i ma'mûlün-bihâsına mugâyir ve 'amel-i kadîmin hilâfı olduğu vakfiye ve der-kenârlardan müstefâd olmağın ber-mûceb-i vakfiye-i ma'mûlün-bihâ vâkıf-ı mûmâ-ileyh Gâzi İsa Beğ'in Bosna'da olan zâviyesi vakfı ve gerek Üsküb'de olan 'imâreti vakfı vakf-ı vâhid olmağla tevliyeti ber-mûceb-i şart-ı vâkıf evlâd-ı vâkıfdan mezbûr Osman Beğ'in Mâliye berâtıyla üzerinde iken mezkûr Osman Dede'nin hilâf-ı inhâ ile tevliyet-i mezkûreyi başka başka vakıfdır deyu mezbûr Osman Beğ üzerinden ref' ve kendi üzerine tevcîh ve berât itdirmesi hilâf-ı şart-ı vâkıf ve mugâyir şer'-i şerîf olmağın mûcebince tevliyet-i mezkûre vakf-ı vâhid olmak üzere evlâd-ı vâkıfdan müteveli-i mûmâ-ileyh Osman Beğ'in üzerinde meşrûtiyet üzere ibkâ ve merkûm Osman Dede'nin ber-vech-i muharrer hilâf-ı inhâ ile ısdâr itdirdüğü berâtının kaydı ref' ve terkîn olunub merkûm Osman Dede fi-mâ-ba'd tevliyet-i mezkûreye kat'an bî-vech-i şer'î müdâhale eylememesi iktizâ eylediği Haremeyn-i şerîfeyn müfettişi esbak es-Seyyid Mehmed Ataullah Efendi i'lâm itmekle şeref-yâfte-i sūdûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve

i'lâmı mücebince mezbûr Osman Dede'nin ibtidâ 'Askerîden ve ba'dehu Nişâna nakl eylediği muhdes tevliyetin kaydı ref' ve terkîn olunmak için 'ilm u haberi virilmekle tevliyet-i mezbûre Osman Dede'nin ref'inden sâhib-i evveli mezkûr Osman Beğ'e ibkâ ve tevcîh olunmak deyu bin iki yüz on yedi senesi Cemâziye'l-evvelinin yirmi dokuzuncu günü târîhiyle müverrah sâdır olan ru's-ı hümayûn ile tevliyet-i mezkûre vakf-ı vâhid olmak üzere evlâd-ı vâkıfdan müteveli-i mûmâ-ileyh Osman Beğ'in üzerinde meşrûtiyet üzere ibkâ ve mezbûr Osman Dede'nin ber-vech-i muharrer hilâf-ı inhâ ile ısdâr itirdiği berâtının kaydı ref' ve terkîn olunub mezbûr Osman Dede'nin ref'inden sâhib-i evveli mezbûr Osman Beğ'e ibkâ ve tevcîh olundukdan sonra fevt olmağla mahlûlünden bin iki yüz on dokuz senesi Zi'l-hiccesinin on sekizinci gününde sulbî kebîr oğlu merkûm Mustafa Halife'ye bâ-şart-ı vâkıf tevcîh ve iki yüz yirmi üç senesi Cemâziye'l-âhîrinin dördüncü gününde vâki' olan cülûs-ı hümayûn-ı meymenet-makrûnda dahi tecdîd-i berât itdirdüb el-yevm tevliyet-i mezkûre bâ-berât-ı 'âlî-şân üzerinde olduğu Küçük Evkâf Muhâsebesinden ve eyâlet-i Bosna'da vâki' nefis-i Saraybosna'da vâki' ashâb-ı hayrâtıdan müteveffâ İsa Beğ'in binâ eylediği zâviye-i Mevlevîhânedeki ikâmet iden fukarâ ve sâ'ir âyende ve revendeye it'âm-ı ta'âm eylemek üzere zâviye-i mezkûreye vakf ve tahsîs olan nefis-i medîne-i Saray'da vâki' hamâm ve sâ'ir müsakkafât ve evkâfî mahsûlâtının ber-vech-i hasbî zâviyesi vakfının tevliyetine mutasarrıf post-nişîn olan eş-Şeyh Osman Dede fevt olub zâviye ve tevliyeti mahlûl olduğu ve sulbî oğlu ve bâ-meşihat-nâme post-nişîni olan eş-Şeyh Lütfullah 'arz-ı hâliyle inhâ ve zâviye ve tevliyet-i mezbûre babası fevtinden kendüye virilmesini istid'â itmeğin mücebince zâviye ve tevliyet-i mezbûre babası mahlûlünden merkûm eş-Şeyh Lütfullah'a bin iki yüz otuz senesi Cemâziye'l-âhîrinin yirmi dördüncü gününde tevcîh olunub virilen nişân-ı hümayûnum bâlâsına mücebince 'amel oluna deyu hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnum keşîde kılınub sene-i mezkûre Receb-i şerîfinin on beşinci gününde kaydı bâlâsına şerh virildiği Nişân-ı Hümayûn tarafından bad'e'l-ihrâc husûs-ı mezkûrun muktezâ-yı şer'îsi fermân-ı 'âlî-şânımla bi'l-fi'l Rumili Kâdı'askeri a'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn Mevlânâ Halil edâme Allâhu te'âlâ fezâ'iluhuya havâle olundukda mârrü'z-zikr merhûm İsa Beğ vakfı mütevellîsi beynlerinde tevliyet ve müstegallât-ı vakf nizâ'ları şer'le görülecek mevâddan ve derûn-ı i'lâmda mezkûr-ı l-ism Mustafa Halife asitâne-i 'aliyyemde olub lâkin hasmı olan Mevlevî eş-Şeyh Lütfullah medîne-i merkûmede sâkin olmağla bu tarafda

mürâfa'aları mümkün olmayub i'lâm-ı mezkûr dahi merkûm Mustafa Halife'nin hasmı gıyâbında takrîr ve istid'âsını ifâdeden 'ibâret olmağın bu sûretde mahallinde tarafeyn bi'l-muvâcehe mürâfa'aya havâle olunmak iktizâ eyledikde Kâdî'asker-i müşârûn-ileyh memhûren i'lâm eyledikten sonra vakf-ı mezbûrun tevliyeti mukaddemâ evlâd-ı vâkıfdan mezkûr Osman Beğ'e ibkâ ve tevcîh ba'dehu kat'an li'n-nizâ' müteveffâ Osman Dede'ye senevî iki yüz elli guruş ta'yînât behâsı tahsîs olunduktan sonra şimdi oğlu eş-Şeyh Lütfullah tekrâr hilâf-ı inhâ ve mugâyir-i şart-ı vâkıf tevliyet nizâ'ında olmağla ber-mantûk-ı i'lâm ve kuyûd mahallinde tarafeyn bi'l-muvâcehe mürâfa'aya havâle olunmak üzere sen ki vezîr-i müşârûn-ileyhsin sana hitâben bir kıt'a emr-i 'âlî-şânım i'tâsı re'y-i 'âlî-şânıma menût idüğün bi'l-fi'il nâzır-ı vakf Bâbü's-sa'âde-i aliyyem ağası iftihârü'l-havâss ve'l-mukarribîn es-Seyyid Mustafa dâme 'uluvvuhu dahi memhûren i'lâm itmekle imdi i'lâmları mücebince tarafeyn bi'l-muvâcehe mahallinde terâfu'-ı şer' ve ihkāk-ı hakk olunmak bâbında fermân-ı 'âlî-şânım sâdır olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere 'amel idüb dahi müşârûn-ileyhümânın i'lâmları mücebince tarafeyn bi'l-muvâcehe inzimâm-ı re'y ve ma'rifetin ve ma'rifet-i şer'le görüb terâfu'-ı şer' ve ihkāk-ı hakk itdirilmesi husûsunda bezl-i cell-i himmet ve sarf-ı küll-i miknet eylesesin ve senki Mevlâna-yı mûmâ-ileyhsin sen dahi müceb-i emr-i şerîfimle 'amel ve hareket ve hilâfindan hazer ve mücânebet eylesesin şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîren fi'l-yevmi'l-ışrîn min şehri Şevvâl li-seneti erba'a ve selâsîn ve mi'e ve elf.

Konstantiniyye el-mahrûse

Vasale ileynâ fi 27 Zilhicce sene 234.

[illegible]

KAYNAKLAR / BIBLIOGRAPHY

ARŞİV BELGELERİ / PRIMARY SOURCES

Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi (Gazi Husrev–begova biblioteka – GHB):

Saraybosna Şer'iyye Sicili 55

Saraybosna Şer'iyye Sicili 56.

Saraybosna Şer'iyye Sicili 58.

Saraybosna Şer'iyye Sicili 60.

A–1021_TO

İstanbul Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA):

Cevdet Evkaf 144/7161.

BOA, *Bosna Ahkam Defteri 1*.

KRONİKLER / CHRONICLES

Muvakkit Salih Sıdkı Hacı Hüseyinoviç, *Tarih–i Bosna ve Hersek*, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, İslami El Yazmaları Koleksiyonu.

Muvekkit Salih Sidki Hadžihuseinović, *Povijest Bosne*, 2, prev. A. Polimac et al., El–Kalem, Sarajevo, 1999.

Muhammed Enverî Kadić, *Enverî Kroniği*, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi İslami El Yazmaları Koleksiyonu.

KİTAP VE MAKALELER / REFERENCES

Kurt, Yılmaz; Oruç, Hatice, “İsa–begova tekija/mevlevihana u Sarajevu”, *Znakovi vremena*, 39/40, Sarajevo, 2008., 107–124.

Mujezinović, Mehmed, “Musafirhana i tekija Isa–bega Ishakovića u Sarajevu”, *Naše starine*, III, Sarajevo, 1956., 245–252.

Mujezinović, Mehmed, *Islamska epigrafika u Bosni i Hercegovini*, knjiga I, Veselin Masleša, Sarajevo, 1974.

Oruç, Hatice, “Saraybosna'da İsa Bey Zaviyesi Hakkında Bazı Belgeler (I)”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 71/2021, Sarajevo, 2022., 195–252.

Oruç, Hatice, “Saraybosna'da İsa Bey Zaviyesi Hakkında Bazı Belgeler (II)”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 72/2022, Sarajevo, 2023., 72–116.

SEVERAL DOCUMENTS ON ISA BEY'S TEKKE IN SARAJEVO (III)

Summary

The zaviya (dervish lodge) of Isa Bey Ishaković in Sarajevo has often been identified in historiography and collective memory with the Mevlevi order, although no evidence of such an affiliation exists in the waqfiyya or in early documents. The connection between the zaviya and the Mevlevi order appears only in the last quarter of the 18th century, when Osman Dede was appointed shaykh of the Mevlevi tekke of Hadži Mahmud, located in the immediate vicinity of Isa Bey's zaviya. At that time, Osman Dede equated the two institutions, presenting himself as the shaykh of Isa Bey's zaviya and assuming the administration of its waqf, which led to a prolonged legal dispute with the then mutawalli, a descendant of Isa Bey. Court documents determined that Isa Bey's zaviya did not belong to the Mevlevi order and that Osman Dede lost the administration of the waqf. A number of documents on this subject are preserved in the archives, some of which have been published in two previous studies. Lutfullah Efendi, who succeeded Osman Dede as shaykh of the Mevlevi tekke, continued his father's claims regarding Gazi Isa Bey's zaviya. This gave rise to a new dispute over the management of the waqf between the sons of the previous litigants. This paper focuses on the documents of that dispute preserved in the sijill (court register) of the Sarajevo Sharia Court, among the documents of the Gazi Husrev-beg Library in Sarajevo. These documents indicate that Lutfullah Efendi achieved no better outcome than his father and was unable to take over the administration of Isa Bey's zaviya. They also highlight that Isa Bey's zaviya and the Mevlevi tekke in Sarajevo were two distinct institutions and that it was not Gazi Isa Bey's zaviya that was Mevlevi, but rather the tekke of Hadži Mahmud.

Keywords: Gazi Isa Bey, Sarajevo, Skopje, Shaykh Osman Dede, Hadži Mahmud's Mevlevi tekke, Shaykh Lutfullah Efendi, Mevlevi order, waqf, mutawalliship